Restaurálási dokumentáció

Szerző: **Giovanni del Biondo** korai műve
(Casentino, 1330/35 körül – Firenze, 1398)
(dr. Sallay Dóra szakvéleménye alapján)

Cím: **Szent Sebestyén és Szent Domonkos**

Technikája: tempera, nyárfa hordozón, aranyozott háttérrel
Mérete: eredeti méret: 90,5 x 58 cm
toldott méret: 101 x 58 cm
Jelzet: jelzés nélkül
Díszkerete: 19. századi aranyozott neógót, 146,5 x 71 x 10 cm
Tulajdonosa: Római Katolikus Egyházközség
5340 Kunhegyes, Dózsa György út 40.
A műtárgy őrzési helye: Érseki Vagyonkezelő központ,
3300 Eger, Széchenyi u.1.
Jogi helyzet: Védett: műtárgy-nyilvántartási azonosító: 309340 (Ügyiratszám: 401/153/1/2014)

A restaurálásban résztvevő szakemberek:

Festményt restaurálta:
Velekei Mária festőrestaurátor művész, Okl. szám: 7329/034, Rest.Névj.Sz.: F1-315
A fahordozót konzerválta, a klimadobozt készítette, valamint a különböző famunkákat elvégezte:
Nagy Béla, asztalos mester **Kati Dániel** asszisztálásával.
A díszkeretet restaurálta, aranyozta: **Kováts Éva**, aranyozó mester
A díszkeret hiányzó faragványait rekonstruálta: **Kiss László** faszobrász.
Mikroszkópos réteg és anyagvizsgálatokat végezte: **Vihart Anna** DLA
Infra, lumineszcens és az átvételi állapot egy részét fényképezte: **Fáy András**
Röntgenfelvételt a Magyar Képzőművészeti Egyetemen készítette: **Horváth Mátyás**
A fotódokumentációt összeállította: **Székely Tünde Helén**
A restaurálás 2014 – 2015-ben történt a Szépművészeti Múzeum restaurátor műhelyében.
Művészettörténész konzulens: **dr. Sallay Dóra**

A festmény leírása, restaurálás előtti állapota:

A restaurálandó mű hordozója eredeti vastagságát megőrző, hosszanti szálirányú, két részből összeépített nyárfatábla. Festőtechnikája tempera, háttere aranyozott. Két álló szentet ábrázol: baloldalon Szent Sebestyént láthatjuk szembe nézetben, jobb kezében nyílvesszőcsokor, baljában mártíromságára emlékeztető pálmaág van. Öltözete gazdagon díszített, rózsaszínű köpenyt visel, melynek szőrmebélése láthatóvá válik, jobb vállán két aranyozott, poncolt gomb fogja össze. Aranyozott övet visel a derekán, csizmája zöld. Szent Domonkos fekete szerzetesi köntösben jelenik meg, nyílásában alsó fehér ing villan elő. Jobb kezében liliomot, bal kezében piros könyvet tart. Balra forduló arcát profilban látjuk, tonzúrás hajviselettel. Mindkét szent fejét széles, gazdagon poncolt dicsfény övezi. Lábuk alatt aranymintás vörös szőnyeg terül el.
A festmény Firenzéből (Ricorboliból) származik és minden valószínűség szerint egy szárnyas oltár

jobboldali szárnyaként szerepelt. Ezt támasztja alá Szt. Domonkos balra, a központi főalakra fordított arca. A műalkotás a 20. század elején (1906 körül) került Magyarországra vásárlás során (Nemes János), a pusztatomaji Szt. Móric neogótikus kápolna oltárképének szánva.

Az oltárképet a felső részénél megtoldották egy vízszintes szálirányú, dupla íves elemmel, majd új, aranyozott díszkeretbe helyezték, önálló alkotásként megjelenítve. A fenti feltételezéseket alátámasztja a festmény hátoldalán szereplő olasz nyelvű töredékes vörös viaszpecsét. A pecsétet úgy helyezték el, hogy az eredeti és a toldott részt is érinti, a kiegészítés mindenképpen Itáliában történt, a festmény formáját az új díszkerethez alakítva. A keret alsó részét párkányokkal tagolt predella alkotja, két oldalt oszloptartó konzolok foglalnak helyet, a csavart oszlopok hiányoztak. Kettős ív keretezi a festményt, ezeket középen függőkonzol támasztja alá. A csúcsíves záródás alatt nyolckaréjos mérműves rozetta tagolja az oromzatot. Faanyaga ép, a szerkezeti hordozó fenyőfából, az építmény rátét díszelemei hársfából faragottak. Teljes felületét nagyon vékony krétaalapra 24 karátos aranyfüsttel borították, polír arany technikát alkalmazva. A keretet mechanikai sérülések sorozata érte, hiányoztak formai elemek, faragványok, pl. a predellát övező stábok, a már említett csavart oszlopok. A rozetta hátlapja megvetemedett, az aranyozás szennyezett és kopott volt. Az enyves krétával alapozott és aranyozott íves felületeken módszeres, rágásra (egér) emlékeztető sérülések, fognyomokra utaltak. Ily módon a rozetta aranyozása nagymértékben elpusztult. A díszkeret aranyozását összhatásában finom, apró repedésháló jellemzi.

Szembetűnő az oltárkép festett felületén a jellegzetes, éles törésű vízszintes repedésháló. A jelenség olyan festmények esetében figyelhető meg, melyek hordozóját a krétás alapozás alatt vászon aláragasztással erősítettek meg. Jelen esetben az egész felületet vászonnal borították, az éles törések és felemelkedések pedig az alapozás és vászon elválását jelentik a fatáblától. Ezek a felemelkedések sok esetben mozgó, veszélyesen elvált festett felületek. Az legelső szemrevételezéskor (2014. márciusában) tapasztaltam, hogy a legkényesebb részeket gyors beavatkozásként japán papíros átragasztással szakember rögzítette. Jobbra lent a festmény sarkánál nagyobb kipergés volt (kb 3x6 cm). Ahol csak a kréta alapozás hiányzott, láthatóvá vált a vászon aláragasztás.

Más, új, repedésmentes terület a dupla íves kiegészítés. Ez a toldás vízszintes szálirányú fából készült és két db keményfa lapocska felragasztásával erősítették az eredeti oltárképhez. A két táblarész ellentétes száliránya, és a szilárd rögzítés nem biztosította az elemek szabad mozgását. Ez az ellentétes mozgáskényszer okozta az eredeti hordozó és a kiegészítés találkozási vonalában a repedést és a festett oldalon az aranyozás kipergését. A toldás rögzítése előtt az eredeti táblát a felső szélénél elvékonyították, mivel az eredeti faanyag változó vastagságú (hátoldalról tekintve a jobboldalon 2 cm, a bal oldalon 4 cm), a 2 cm vastag toldásnak megfelelően meggyalulták.

Első szemrevételezéskor a bemélyítés tűnhet régi keresztmerevítő nyomának is, de nem erről van szó. A hordozó nyárfatábla a szúrágások ellenére kielégítő állapotú. A kirepülő nyílásokat figyelve aktív szúfertőzést nem tapasztaltunk.

Az oltárkép jelenleg látható háttér aranyozása a toldás készítése után készült. (A toldás pedig értelemszerűen a neogót díszkeret formavilágához igazodva, az önálló műként való megjelenés kedvéért készült.) Az alakokat körbe aranyozták, és az aranyozás mentén a festett részeket olajfestékkel javították. A restaurálás megkezdése előtt feltűnően durva belefestésnek ítéltem meg a Domonkos kezében tartott liliomot, valamint átfestésnek véltem a fekete köpenyt. Ezeken a részeken már tisztítás előtt látható volt a vastagabb és durva szemcséjű festék alkalmazása.

Az arcokon és az át nem festett festékfelületeken sajátos apró repedésháló figyelhető meg. Ezeken a területeken a vonalkákkal felépített, a tojástemperára jellemző vékony, szinte áttetsző festést tanulmányozhatjuk. A restaurálás során nem vártunk nagy formai változtatásokat, ám kisebb módosítások felismerése segíthet a kutatásban.

Restaurálás előtt a festékréteget egységes, vastag, szennyezett lakkréteg fedte.

A festmény díszkeretében való rögzítését nagy szögekkel oldották meg. Veszélyeztetett állapota miatt szállítása vízszintes helyzetben történt a Szépművészeti Múzeum Szondi utcai műhelyébe, ahol a restaurálás elvégeztük.

A restaurálás folyamata:

Az oltárkép restaurálása előzetesen elfogadott restaurálási terv alapján, három szakember közreműködésével történt. A festmény és díszkeret restaurálását párhuzamosan, a kép famunkáit és a klímadoboz szerkezeti elemeinek beépítését a díszkeretbe egyeztetés alapján végeztük.
Az **első** lépés volt a festmény és a díszkeret restaurálás előtti állapotának rögzítése **fotó**kon.
A különleges és kiemelkedő művészettörténeti értéket képviselő trecento oltárkép biztonságos mozgatása érdekében a felemelkedett, hordozótól elvált festékrészeket rögzíteni kellett, így megteremtvén a lehetőséget a fototechnikai, a röntgen és a rétegvizsgálat elvégzéséhez. A festékréteg felületi **konzerválása** nyúlenyvvel történt. A rugalmas és erős ragasztást biztosító anyagot injektálással juttattam a helyenként nyílt, máshol zárt hólyagok alá, és jó eredménnyel vasalással rögzítettem.

A felületi konzerválás után a festmény mozgatható állapotba került, így nem volt akadálya a fototechnikai vizsgálatok elvégzésének **(normál, infra, lumineszcens felvételek),** a **röntgenezés**nek, és a mintavételnek a **rétegvizsgálat**hoz.
Az infra és lumineszcens fotókat Fáy András a Szépművészeti Múzeum főrestaurátora készítette, a röntgenfelvételek Horváth Mátyásnak, a rétegvizsgálat Vihart Annának köszönhető, mindketten a Képzőművészeti Egyetem munkatársai.

A vizsgálatok kiértékelése:

UV fényben készült **lumineszcens** felvétel (360 nanométer hullámhossz) a festmény felső rétegéről, a lakk állapotáról, anyagáról, az esetleges belefestésekről tájékoztat. A vizsgált festmény felülete zöldesen lumineszkált, ebből arra következtettünk, hogy a festményt védő lakkréteg a gyanta mellett olajat is tartalmaz, ez a feltevés a tisztítás során beigazolódott. A fotón látszik, hogy a felület nem egységes, sötétebb foltok mutatkoznak az alakokat körbevevő aranyozott felületen, a talajon, és Domonkos ruháján. Ezek azok a kritikus felületek, melyek a normál fényes megtekintéskor felhívták a figyelmünket a lehetséges beavatkozásokra. Foltos, de összefüggő javítási nyomokat látunk az arcok között a háttérben, vastagabb, telítettebb másodlagos réteg van a felvétel szerint az alakok mellett a festmény szélein. Vastag, lakk alatti javítás sejthető a fekete köpeny kép széle felé eső területein. A vörös, arannyal díszített szőnyeg szintén sötét foltként jelentkezik, itt is gyanakodni lehetett valamiféle beavatkozásban.

Az **infravörös** tartományban (1100 nanométer hullámhossz) készített fotó a festékréteg mélyebb rétegeiről ad tájékoztatást. Az aranyozott háttérben az alakok külső oldalán megjelenő sötét foltok változtatást sejtetnek a mélyebb rétegekben. A legérdekesebb Szt. Sebestyén csizmáján megjelenő cipő alakú folt, itt is belefestést gyaníthatunk. Szent Sebestyén eredetiségében megjelenő rózsaszínű ruhája alatt ritka, pár vonalból álló előrajzok fedezhetők fel.

A **röntgen** felvételek árulkodnak a festmény legmélyebb rétegeiről. Világos foltként jelennek meg a nehézfém tartalmú festékfoltok, ezek elnyelik a röntgensugarakat (ólom, cink, mínium stb.) Így kirajzolódnak a felvételen az alakok világos ruhái, a csizma formája, mely fehérrel kevert zöld szín lehet. Fehér foltként jelentkezik a vörös festék tartalmú viaszpecsét is. Világosan látható, hogy a hordozó két táblából van összeépítve, jól felismerhető az eredeti hordozó nyárfatábla és a felső toldás szerkezeti különbsége. A toldást a ragasztott falapocskákon kívül két szöggel is rögzítették az oltárképhez. Fontos információ, hogy a két szerkezeti elem összeépítésénél nem alkalmaztak csapokat.
Határozottan kirajzolódó pótlás látszik az aranyozott terület alatt a háttérben az oltárkép mindkét oldali vállrészénél és Sebestyén karja mellett a bal szélen. Domonkos feje fölött a nyárfatáblában csomó látható. Sötét foltként jelenik meg az alapozáshiány jobbra lent a sarokban és Szent Sebestyén lelógó derékövének csúcsán.
A vászon aláragasztás területi lefedéséről és a vászon szövésrendszeréről sajnos nem tudunk tájékozódni, nem jelenik meg a felvételen.

A **réteg és pigmentvizsgálat** eredményeit csatolom a restaurálási dokumentációhoz.

A vizsgálatok elvégzése után nagy biztonsággal el lehetett kezdeni a **tisztítást,** mely a szennyezett lakkréteg és a belefestések eltávolítását jelenti. A vegyszeres próbák alapján meghatározható volt az a vegyszerelegy mely leoldotta az olajtartalmú lakkot és az olajfestékkel készült javításokat, és nem sértette a fehérje kötésű eredeti tempera réteget. A tisztítószer diklór-metán és metil-alkohol keveréke volt.
A mű feltárása során bizonyossá vált, hogy az arany hátteret újra fedték aranylapokkal, az eredetihez hasonlóan poliment aranyozást alkalmazva. A tisztítás előrehaladtával világossá vált, hogy a kompozíción módosítottak, hogy az új keretben mutatós legyen. Szent Domonkos fekete csuháját kifestették a fatábla széléig, így a másodlagos aranyozás csak a válla fölött jelenik meg. A kezében tartott liliomot körbearanyozták, tehát ez már ott volt az oltárkép nagy átalakítása előtt. Szemcsézett pigmentet tartalmazó anyaga, a tempera festéstől idegen, vaskos festék alkalmazása új keletű, de nem egykorú a 19.századi jelentős átalakítással. A pigmentvizsgálat során néhány helyen sikerül cink fehér pigmentet beazonosítani, feltételezem, hogy a liliom is ezzel a pigmenttel készült, ez pedig kormeghatározó, nem használták 1780 előtt.

A feltárás során beigazolódott az a feltevés, (a röntgenképen is megjelenik) hogy nagyobb területű pótlások helyezkednek el a tábla mindkét oldalán a szentek feje mellett a sarkoknál, valamint Sebestyén nyílvesszőket tartó karja mellett a festmény széléig. Pontosan kirajzolódnak a pótlások formái, hiszen felületük egyenetlen, kapkodó, csiszolatlan és a tábla többi részére jellemző erőteljes vízszintes repedezés ezeken a területeken nem jelentkezik. A hiányok miatt, valamint a felső dupla íves kiegészítés beillesztése érdekében került a teljes háttér az újraaranyozás sorsára. A másodlagos aranyozás polírozása szakszerűtlen, össze-vissza karcolások jelennek meg a felületen, a fénye tisztítás után sem szép és egyenletes. A fekete köpeny feltárásakor a jobb szélen előkerülő eredeti aranyozás ugyan töredékes, de mesterien aládolgozott és polírozott. Így láthatóvá vált a fekete köpeny dekoratív vonal, a szent karcsúbb lett, mozdulata kecsesebb. A szakmai konzultációk során megállapítottuk, hogy Szent Domonkos kezébe helyezett liliom nem idegen ikonográfiai elem, a 18. században széles körben ismert ábrázolási forma volt, ezért megőriztük. Érdekes megfigyelni, hogy a szent nem a virágot fogja, hanem ujjaival a ruháját csippenti fel.

A tisztítás során eltávolítottam Szent Sebestyén kezében lévő nyílvesszők javításait, feltárult két piros kötöző fonal, mely egyben tartja a vesszőket.
Vastag olajfesték réteg fedte Domonkos fehér alsó ingének elővillanó redőit. A festmény alsó részét tisztítva, világossá vált, hogy a vörös szőnyeg, melyen aranyozott mustra szerepel szintén másodlagos és olajfestékkel készült. A bal szélen megkutatva a területet csak bólusz réteg, néhány poncolt forma és töredékes fekete virágmotívum mutatkozott. Két három apró kék folt arra utal, hogy talán nem is vörös volt eredendően a talaj, amelyen a két szent áll, szerepelhetett egyéb szín és talán ezüst mustra is. Erre enged következtetni a megfeketedett virág forma, amely ezüst volt.
Mivel egyik rendelkezésemre álló vizsgálat sem mutatta ki, hogy az alsó rétegben mennyi eredeti festés tapasztalható és a fölülről lefelé haladó feltárás kittekbe ütközött, arra kellett számítani, hogy az alsó terület erősen kiegészített, javított. Ezért kellett az egész területet nem egyszerűen javítani, hanem jó minőségben újra alkotni. Megítélésem szerint, aki beleavatkozott a festmény megjelenésébe, nem öncélúan tette, hiszen a fekete ruha sem volt teljen átfestve, csak ahol kopott volt és ahol formai módosítást tartott szükségesnek. Szent Sebestyén ép ruhájához, az arcokhoz és a kezekhez hozzá sem nyúlt. Sőt meg kell említeni, hogy csak ott avatkozott be ahol konkrét hiány volt. Így találtam kisebb arany javításokat Sebestyén ruhaszegélyén több helyen, csak a sérülésre szorítkozva és jó szándékú igyekezettel a poncolást pótolva.

A festmény oldalait fekete festékkel kenték be. Mikor letisztítottam, láthatóvá vált, hogy a szújáratok hosszában el vannak gyalulva és gondosan kréta alapozással kitöltve. Hihetőnek tartom azt a megállapítást, hogy a festményt kissé körbevágták mert talán alul roncsolt volt. A kompozíció meglehetősen szoros a zöld csizma egészen a szélre kiér. Sehol nem láttam a keretezésből eredő horzsolást, pedig a festmények így sérülnek leggyakrabban. Sehol nincs festetlen szél, eredeti alapozásnyom.

A feltárás során addig mentem el ameddig ésszerű volt. Az aranymintás vörös szőnyeg jó állapotú míves munka gondosan és aprólékosan elkészítve. Kora több mint 100 éves. Meg kellett

állni a feltárásban és egységében megőrizni ezt a területet. Nem vállaltam annak kockázatát, hogy egy megjelenésében ép, de másodlagos réteget egy feltehetően roncsolt eredeti érdekében eltávolítsak. A döntéssel a szakmai konzultáció egyetértett.

Ugyancsak megőriztem a másodlagos aranyozást, és hozzáillesztettem a Domonkos háta mögött feltárt eredeti arany töredékét is.

Ha letisztítottam volna a 19. szd-i aranyozást, feltárultak volna a fent említett nagy területű pótlások a két szent feje mellett és a bal szélen a nyílvesszők mellett. A helyzetet tovább bonyolította volna, hogy a hiányok mellett a dupla íves pótlás felületét is újra kellett volna aranyozni. A sajátos, jellegzetes trecento repedésháló ez esetben sem lett volna elérhető.

A festmény így két kor jellegzetességeit viseli magán, hozzátéve a jelenlegi állagmegóvó konzerválást és a kizárólag csak a hiányok pótlására szorítkozó restaurálást.

A tisztításról, feltárásról megfogalmazott tapasztalataimhoz tartozik még, hogy a festményt a nagy átalakítás előtt megtisztították. A vegyszeres tisztítás és a rétegvizsgálat is egyértelműen mutatta, hogy lakk csak a legfelső rétegben van. A mikroszkópos vizsgálat több – helyenként 5 – lakkréteget különít el, de ez a leoldás szempontjából nem volt döntő fontosságú. A több lakkréteget egyszerre lehetett eltávolítani. Eredeti lakkmaradványokra bukkantam a festmény alsó szakaszán Szent Domonkos fehér ingének feltárása közben, itt az egészen sötét barnára színeződött, eredeti lakkmaradványokra tömítés került, erre van festve a vörös szőnyeg aranydíszítéssel. A fekete köpeny átfestése több rétegű volt, helyenként a kevésbé sérült részeken lazúrszerű vékony fekete festék fedte a hiányokat, míg a kép széle felé az átfestés vastagodott, hiszen fénylő arany felületeket kellett elfedni.

A tisztítást után az **eredeti fatábla és a toldás** egymáshoz viszonyított helyzetét kellett megoldani.

A táblakép felső, ellentétes szálirányú toldásának (nyárfa, 10 x 51 cm) szakszerű rögzítéséről korábban kialakított tervünket a restaurálás során újra gondolva megváltoztattuk. A röntgen felvételről egyértelműen kiderült, hogy nem alkalmaztak a két elemet összekötő csapokat, ezek veszélyeztetnék a tábla természetes mozgását. A toldás két végén található szegzés rugalmasan engedi a faanyag mozgását. Ezért csak a két ragasztott összekötő elemet (keményfa lapocskát) távolítottuk el és helyettük négy darab, speciális, eltávolodást nem engedő, de az elemeket síkban megtartó csúszópántokat (tölgy) ragasztottunk fel. A rögzített pántok száliránya azonos a festmény és toldás szálirányával. Így a felső vízszintes szálirányú toldás nem gátolja a hosszanti szálirányú táblakép mozgását.

A **díszkeret restaurálása** az aranyfelület tisztítása előtt a szerkezeti rész átvizsgálásával és a szükséges javításokkal kezdődött.

Első feladatot az erősen megvetemedett, a keret oromdíszében elhelyezkedő mérműves rozetta jelentette. A hársfa anyagú díszítmény elgörbült és felső íve letörött. A keretről történt óvatos leválasztás után 1 cm vastag szálazonos hársfa lapra préseltük kis nedvesítéssel. A síkjában kiegyenesedett rozettát ily módon vissza lehetett helyezni eredeti helyére, rögzítése Araldit két komponensű műgyantával történt. Hátoldalát pár milliméterre visszasorvasztottuk, körvonalát formakövetően kiegészítettük.

A díszkeret alsó falcát a tábla domború ívéhez igazították korábban, ami a speciális (reflexmentes) üveg befogadását nem teszi lehetővé, ezért egy kiegészítéssel síkba pótoltuk.

Az aranyozott díszkereten keletkezett sérüléseket (ütődés, krétaalapozás kipergése, a jó szándékú házilagos tisztogatás következtében a vörös bóluszig kopott felület) az aranyozás hatását keltve enyvoldatba kevert bronzporral festették le. A poros, zsíros rárakódott szennyeződés letisztítása lúgos vegyszerek (Selecton B2, nátrium-karbonát vizes oldata) alkalmazásával történt.

Az eloxidálódott fekete foltok és átkenések csak diklór-metán és metanol keverékének hatására puhultak, illetve mechanikus úton, fokozatosan rétegről rétegre milliméterenként lehetett eltávolítani.

A teljes tisztítás után a faragott díszítőelemek rögzítése következett. Ekkor kerültek helyükre az előre elkészített párkányelemek és elkészültek a csavart oszlopok is. Az aranyozás felépítése ezeken a felületeken, valamint a sérült és kopott eredeti felületeken is klasszikus poliment

aranyozással készült. Az aláenyvezés, a speciális krétaalapozás a tojásfehérjével megkötött bólusz felfestése, az aranylap felrakása, száradás után polírozása, majd az eredeti felületbe illesztése alkotják az aranyozás nagy gyakorlatot kívánó munkafolyamatát.

Különös tekintettel a jelen restaurálás alatt álló trecento oltárkép igen jelentős értékére, a díszkeretbe beépíthető zárt klímadoboz elkészítését javasoltuk. Ez a megoldás lassítja a klímaváltozás hatásait, követi a táblakép formáját, elöl reflexmentes üveg, a hátoldalon plexi zárja le. A doboz rétegeinek felépítése érdekében a díszkeret vastagságát 2,5 cm-el meg kellett növelni. A megnövelt lécek oldalait a megfelelő illeszkedés érdekében aranyoztuk.

Az **esztétikai helyreállítás** határozza meg a festmény végső megjelenését. A kíméletes feltárás egy korához képest kitűnő állapotú festmény megjelenését eredményezte. Szent Sebestyén alakja a csizmától eltekintve nem volt átfestve, Szent Domonkos ruháját érintette az átalakítás. Az átfestés leoldása után a ruha színe jelentősen megváltozott, a súlyos fekete szín helyett kellemes szürke köpenyt láthatunk. A két szent ruhájának harmonikus színvilága, az arany háttér összefogó ereje, a glóriák magas szintű kialakítása, kiemelkedő művészi értéket tár elénk.
A feltárult festmény megjelenése meghatározta a végső munkafolyamat módját és mértékét. A kiegészítéseknek a festményen szereplő legépebb felületekhez kell alkalmazkodni.
Az alapozás hiányait enyves krétával pótoltam, az aranyozott felületek sérüléseinek esetében poliment aranyozást alkalmaztam. Az eredeti oltárkép és az íves toldás találkozásánál az aranyozott felületben lévő sérülések helyreállításánál figyelembe kellett venni, hogy a faanyag mozgása következtében újabb kipergéseket eredményezne, ha a két elemet egyként kezelve aranyoznám. Jobb megoldásnak tűnt, hogy a két táblarészt külön kezelem és a már meglévő elválást megőrzöm, a két részt külön aranyozom. Így a hajszálvékony rés mentén a táblarészek mozoghatnak anélkül, hogy az krétaalapozás roncsolását előidéznék.
A festékfelületet oldott damár gyantával védtem le, erre retusáltam olajfestékkel. A két festékréteg (eredeti és retus) közötti elválasztó lakk a későbbi eltávolítás lehetőségét teremti meg. Az olajfesték kötését tekintve eltérő anyag az eredeti tojástemperától, így a helyes oldószer megválasztásával később könnyen leoldható.

A festmény teljes száradása után került a díszkeretbe épített klíma dobozba.

Budapest, 2014. december 20. Velekei Mária

Mellékletek:

Fotódokumentáció a festmény restaurálásáról
Fotódokumentáció a díszkeret restaurálásáról
Vihart Anna: Réteg és pigment vizsgálata
dr. Sallai Dóra: Szakértői véleménye
Forster Gyula NÖSZK Műtárgyfelügyeleti Iroda: Védetté nyilvánítás határozata
1 db. CD

Átvételi állapot.
A trecento kép felületét szennyezett lakréteg fedi, alapozása, festékrétege pereg. A díszkeret faragott díszítőelemei hiányoznak.

Felülete pereg. A vastag alapozás veszélyesen elválik a vászon aláragasztástól, a vászon a nyárfahordozótól.

Az aranyozott poncolt területeket karcolással jelölték ki, ezek mentén gyakori a felemelkedés.

A kritikus hólyagos festékfelületet már az átvétel előtt japánpapíros átragasztással levédték.
A közeli felvétel a díszkeret hiányzó elemeinek helyét mutatja.

A festmény hátoldala a díszkeretében átvételkor.

A díszkeretet a megnövelt festményhez készítették.

Közeli felvétel az olasz nyelvű pecsétről, mely az eredeti táblát és a kiegészítést is érinti.

A fahordozó régi rovarfertőzés nyomait őrzi.

A keret befogadó formáját a festmény ívéhez alakították.
A festmény díszkeretében való rögzítését szakszerűtlenül, nagy szögekkel oldották meg, mely további károsodás okozója.

A megtoldott festmény és a díszkeret oromdísz hátoldala restaurálás előtt.

A díszkeret oromdíszében elhelyezkedő rozetta hátlapja megvetemedett,
az aranyozás szennyezett, sérült és kopott volt.

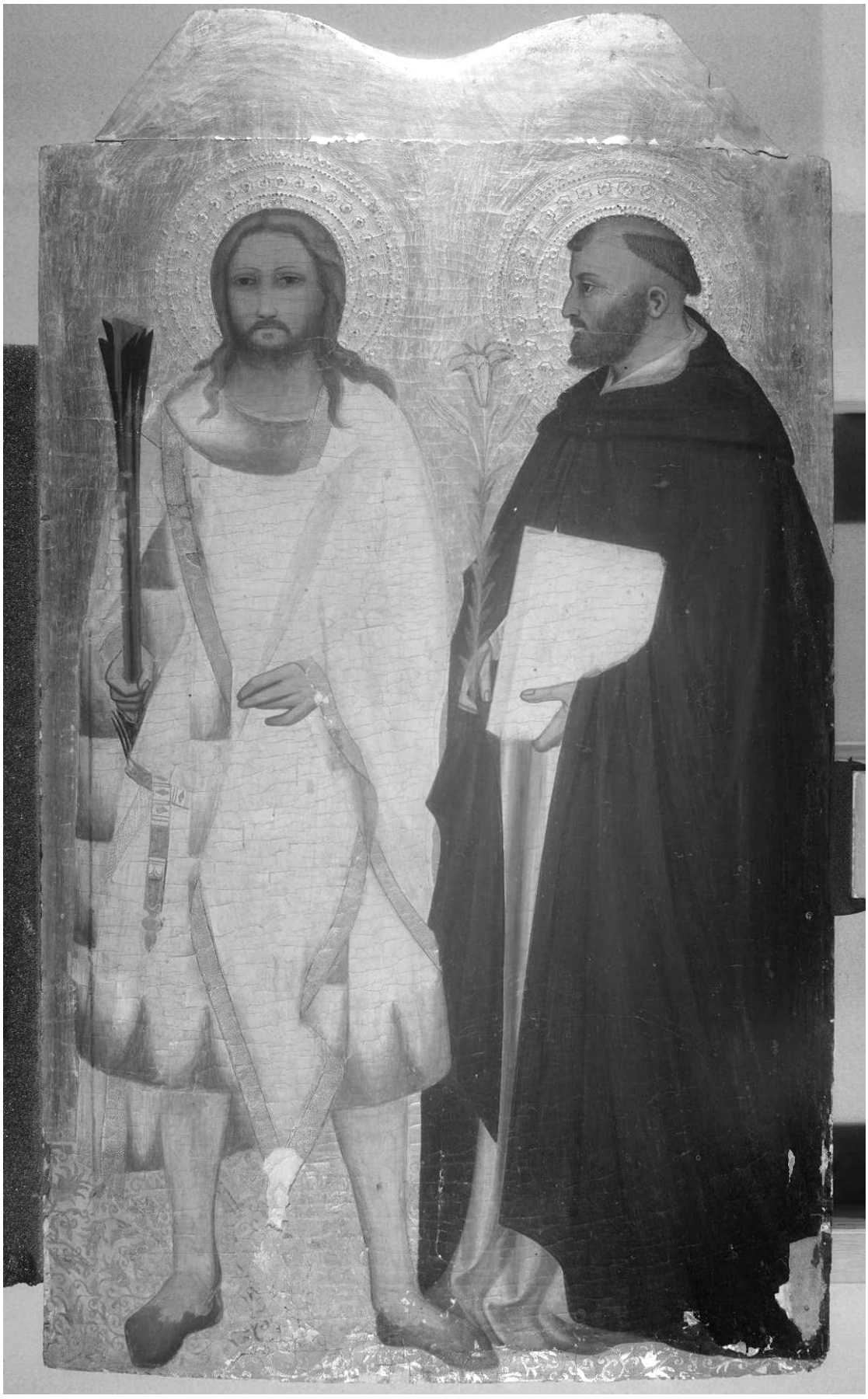

Az infra felvétel a restaurálás előtti állapotot rögzíti 1200 nm hullámhosszon.

Az infra felvétel halvány, kissé pontatlan előrajzokat tár elénk és néhány tömítést mutat meg a nyílvessző csokor két oldalán.

A lumineszcens felvétel a festmény felületén lévő lakkréteg állapotát és a javítások, kiegészítések helyét határozza meg.

Az UV fényben készült fotó a festmény legfelső rétegének állapotát tárja elénk.

A röntgen felvétel a festmény teljes vastagságával elhelyezkedő információkat egyszerre mutatja meg.

A restaurálás első munkafázisa a veszélyesen felemelkedett, elvált festékréteg és alapozás felületi konzerválása, nyúlenyves vasalással és préselés segítségével.

A festékréteg stabilizálása után kerülhetett sor a fahordozó szakszerű rögzítésére, konzerválására.

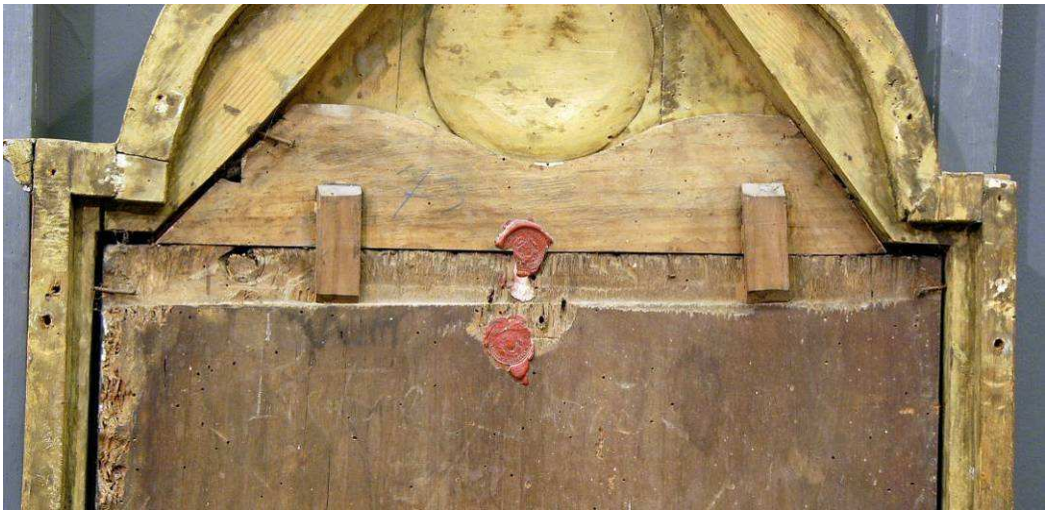

A táblakép felső toldását rögzítő ragasztott falapocskák átvételkor.

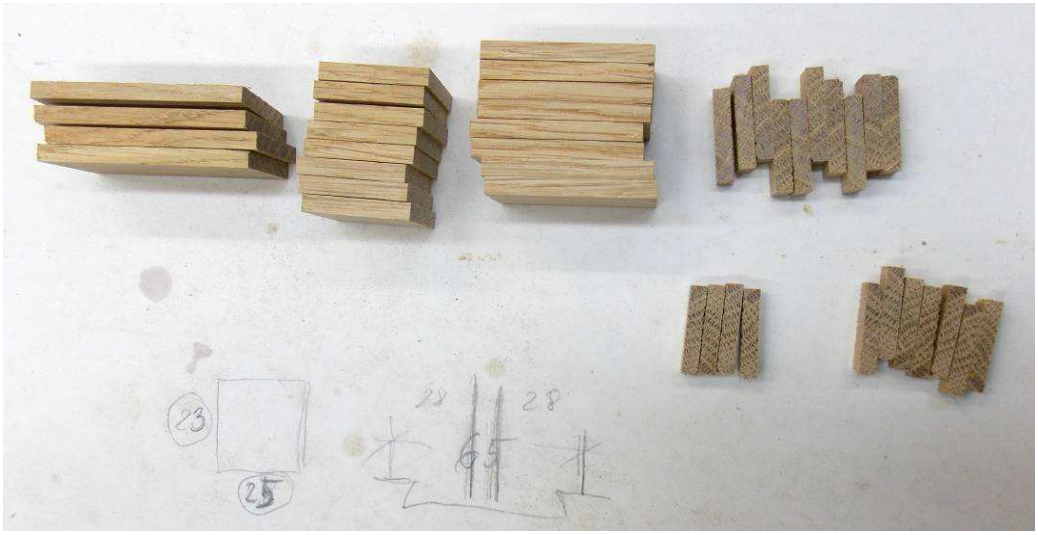

Új csúszópántok alkatrészei.

A falapocskák összeragasztása.

A régi rögzítőpánt eltávolítása.

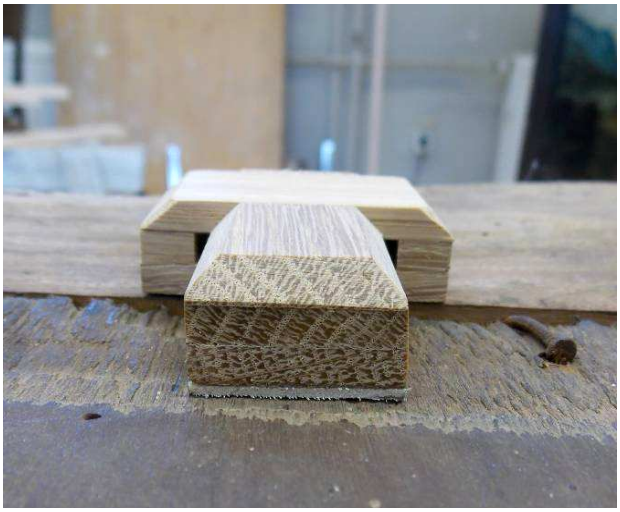

Az új csúszópánt lehetővé teszi a fatábla természetes mozgását.

Az új rögzítő pánt felhelyezése figyelembe véve a fa szálirányát.

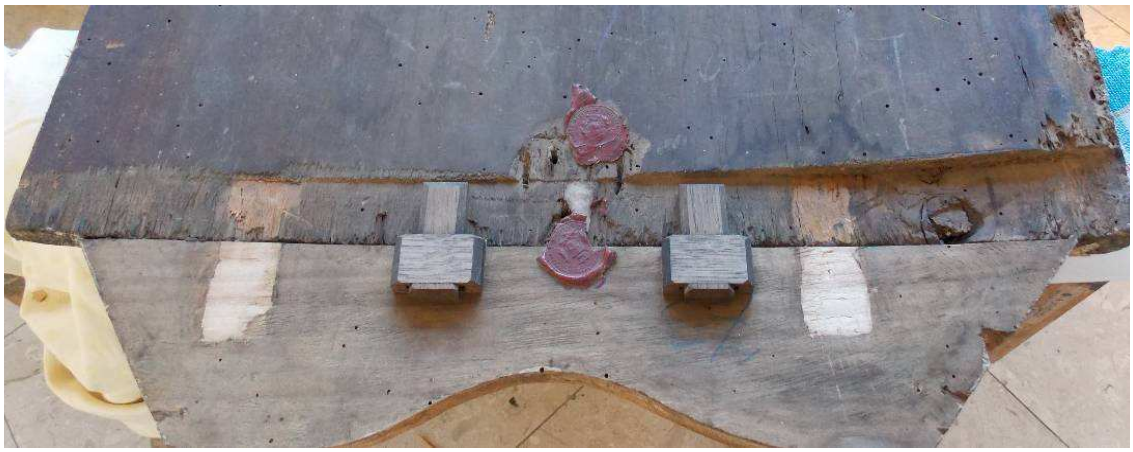

A rögzítőpántok cseréje gondosan megtervezve, meghatározott sorrendben történt.

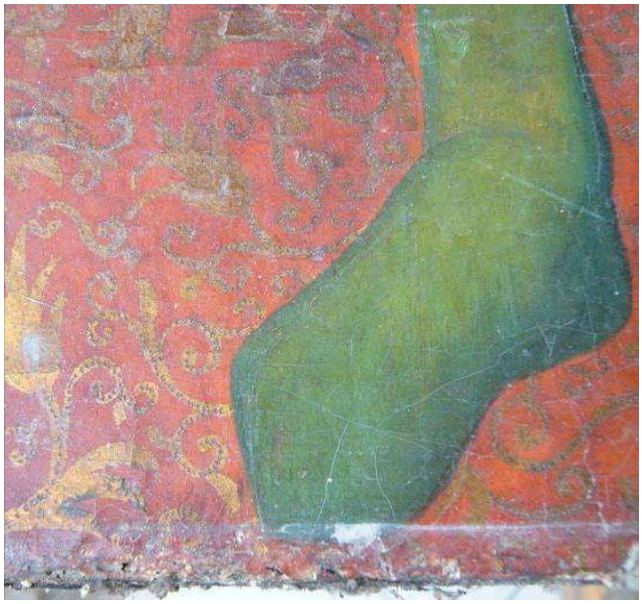

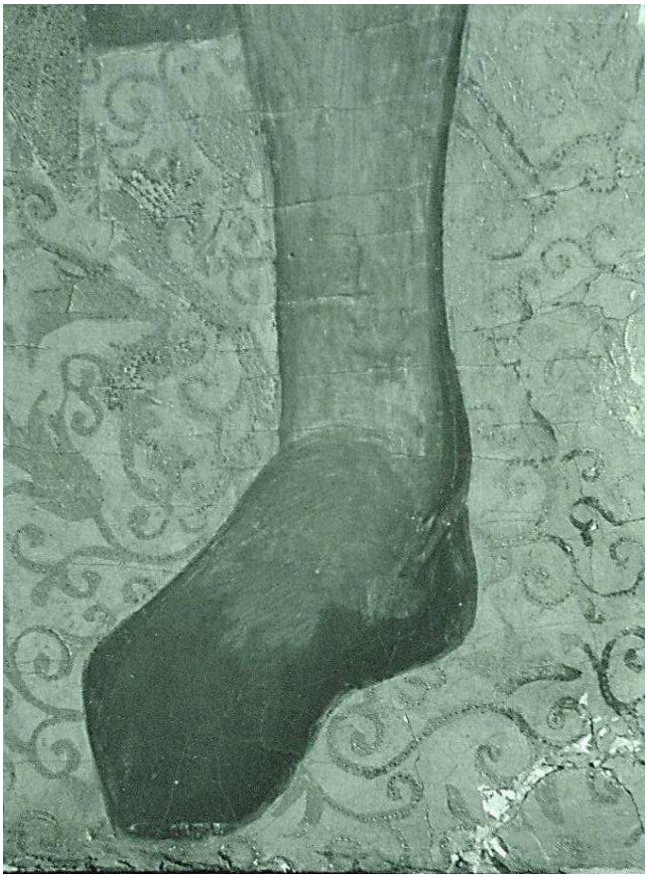

Normál és infra felvétel restaurálás előtt Szent Sebestyén jobb lábáról. A fotó alapján gyanítani lehet, hogy a lábfejet átfestették.

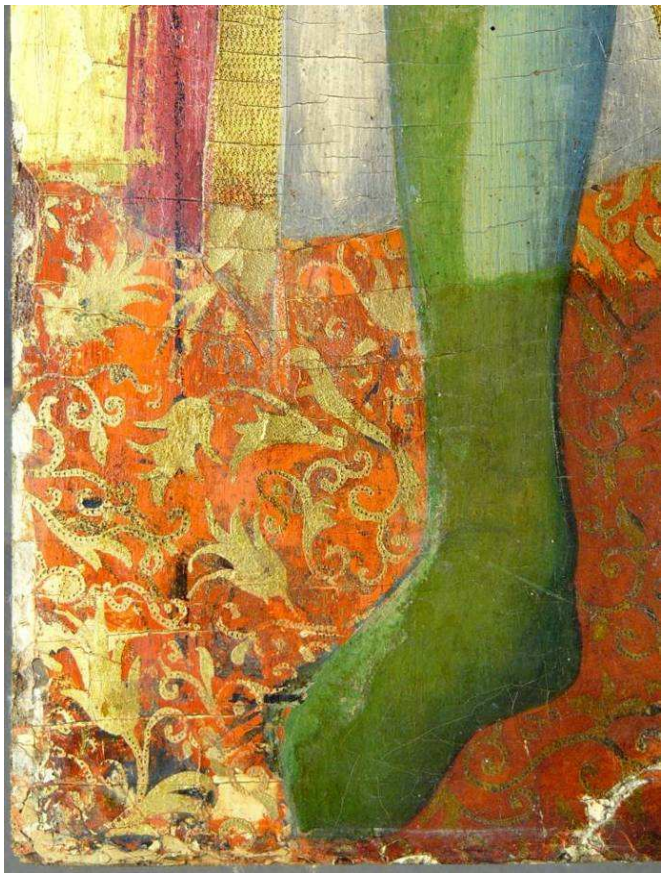

Szent Sebestyén jobb lába feltárás közben. Az eltávolított lakkréteg alól zöld olajfestékréteg, ennek leoldása után az eredeti kékes temperafestés került elő

Az eredeti festékréteg feltárása, kiszabadítása a szennyezett lakkréteg és az átfestések alól vegyszeres oldással történt. Az átfestések legtöbb esetben sérült felületeket takarnak.

A bal alsó sarok kutatófeltárása napvilágra hozta az eredeti réteget, mely töredékes állapota miatt nem került teljes feltárásra, így a második történeti réteget őrizte meg a restaurálás.

Közeli felvétel Szent Sebestyén bal lábáról. Nyomon követhető az egymás felett alkalmazott alapozás, aláfestés (bólusz), illetve temperafestés rétegek.

A bal alsó sarok feltárás közben. Jól szemlélhető a kétféle aranyozású és formailag különböző mustra

A jelenleg látható aranymintázatú vörös szőnyeg, javítás (tömítés) felett helyezkedik el. A szürke olaj átfestés alatt helyenként régi megbarnult lakkréteg nyomait találtam.

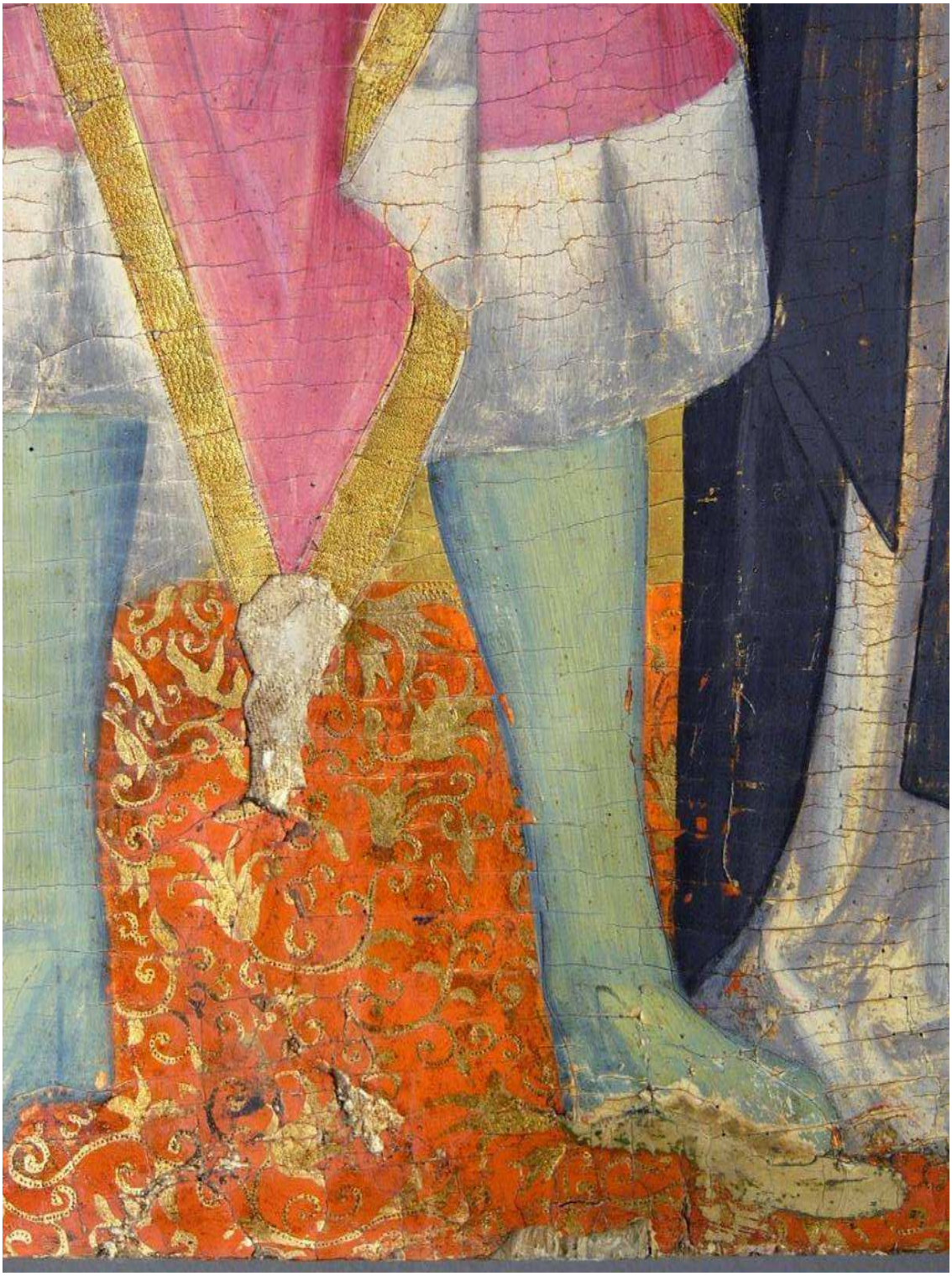

A festmény feltárt alsó része.
A javítások alól sérült töredékes eredeti temperafelületek kerültek elő.

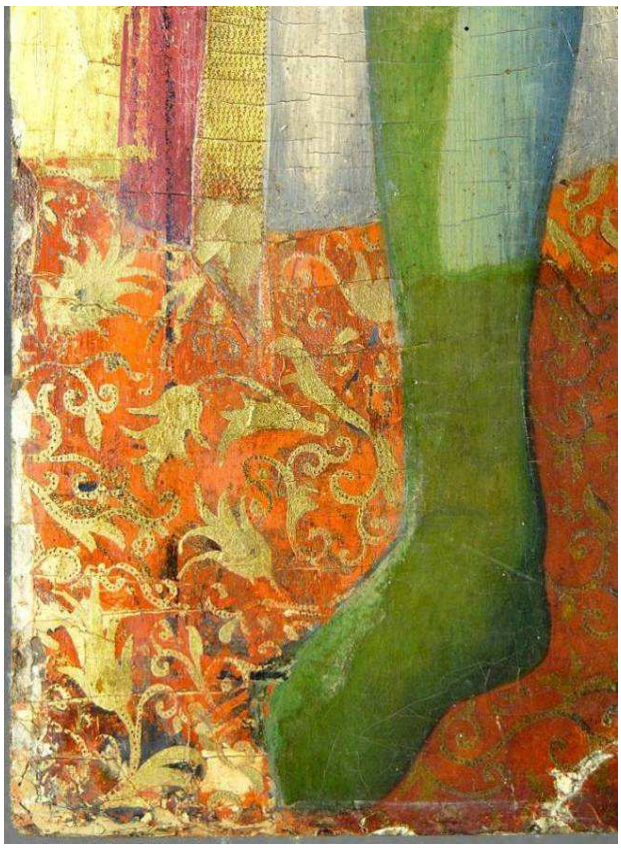

Szent Sebestyén zöld, átfestett csizmája a feltárás eredményeként formailag és színében is megváltozott.

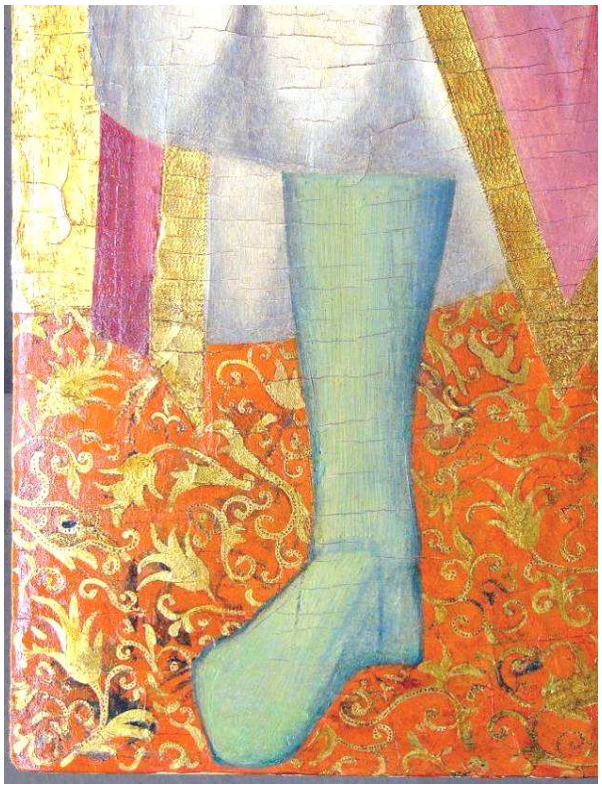

A restaurálásnak köszönhetően Szent Sebestyén csizmás lába visszanyerte eredeti szín és formavilágát.

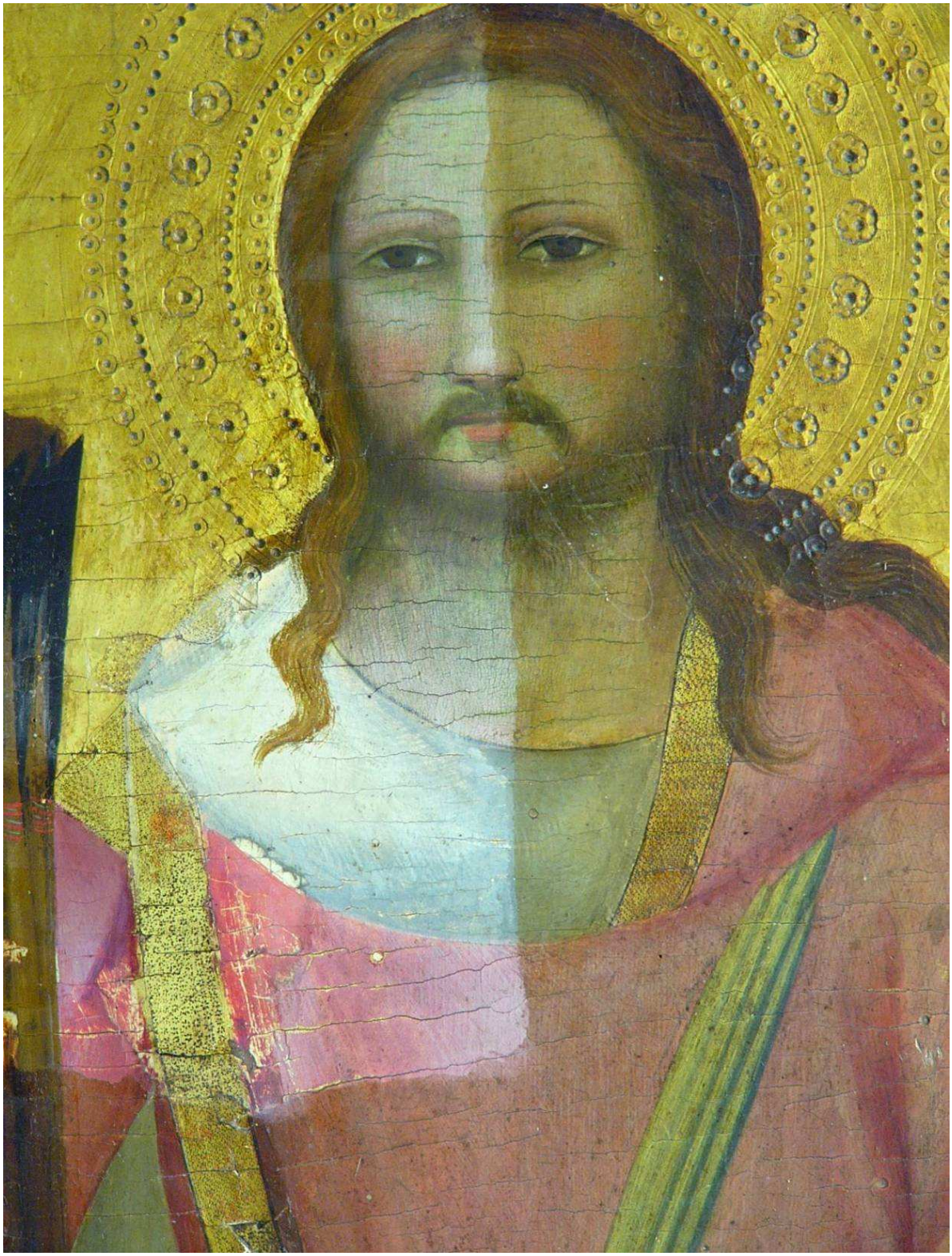

Szent Sebestyén alakja tisztítás közben. A lakk és az átfestések alól javítások kerültek elő. Az arc és a ruha legnagyobb része ép, érintetlen volt, a javítások csak a sérült részeket érintették.

Szent Domonkos arca tisztítás közben.
Az eltávolított lakk alól előkerülő tempera festékréteg kitűnő állapotban fennmaradt.

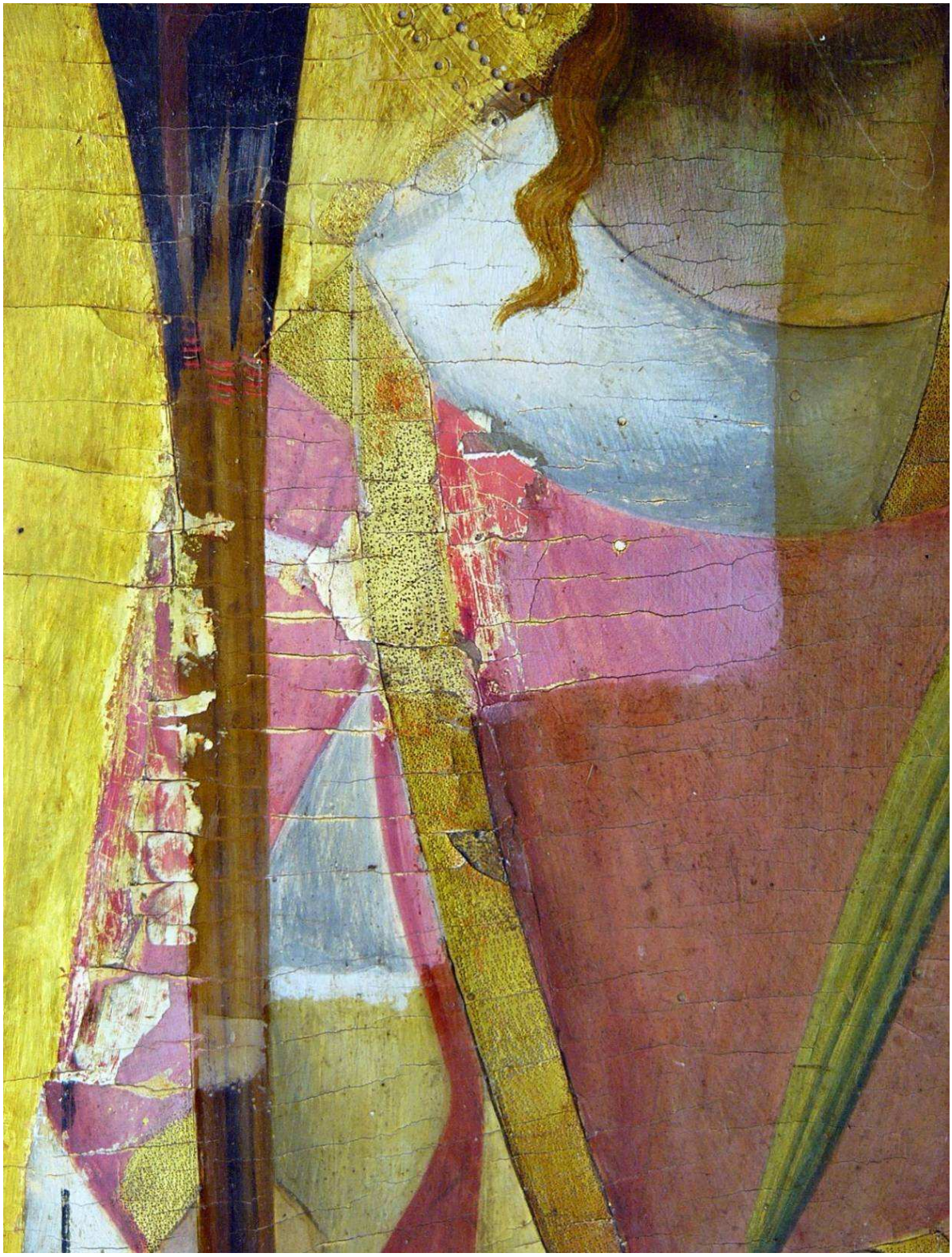

Szent Sebestyén vállánál és a nyílvesszők mellett nagy területű, az eredeti tempera réteget is elfedő tömítés került elő. A javításról elmondható, hogy gondos, hiszen a poncolást is igyekeztek pótolni. Ahol érdemes és lehetséges volt a tömítés alól az eredeti réteget kiszabadítottam.

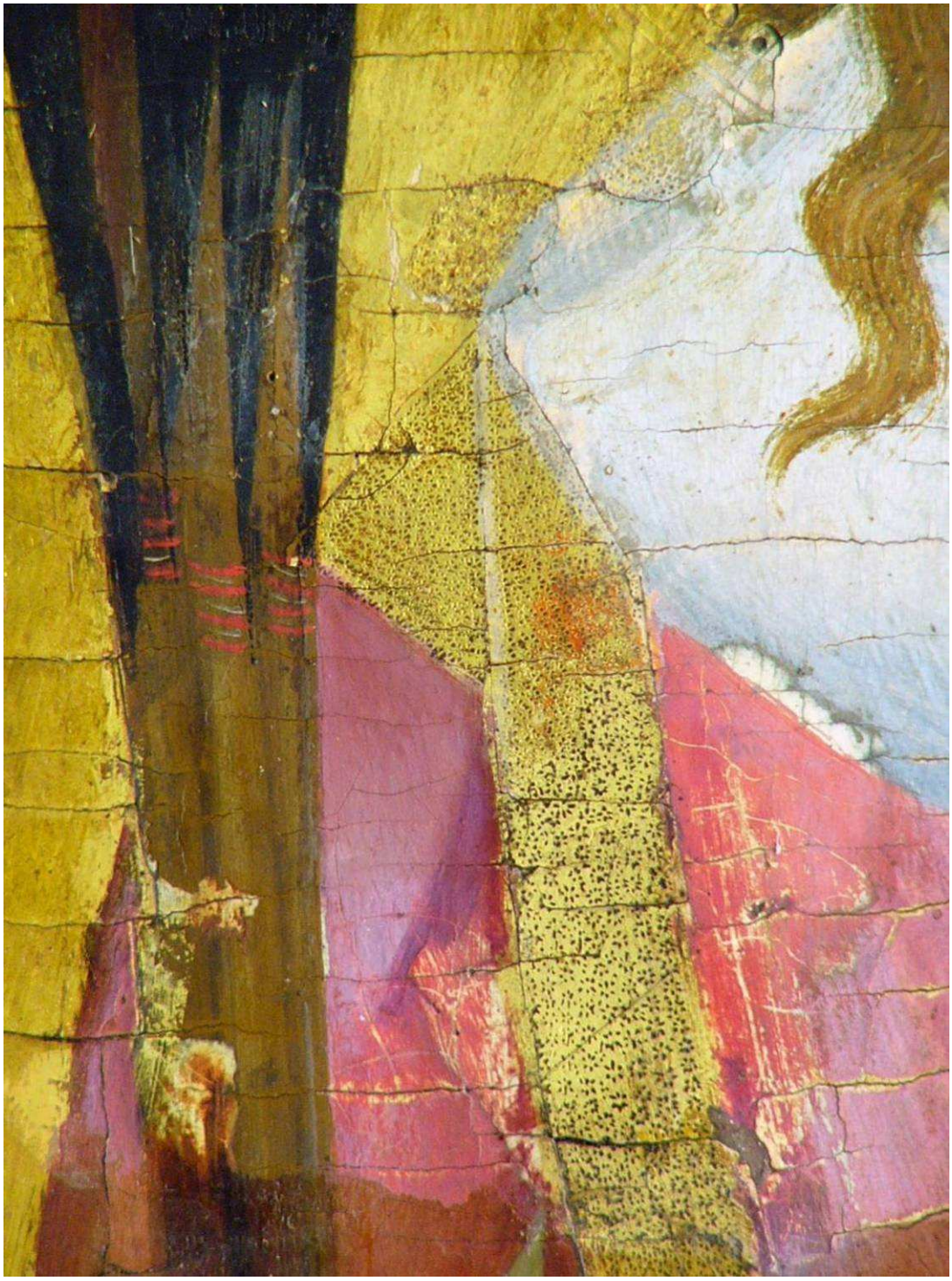

Közeli felvétel a váll sérüléseiről és a poncolás pótlásáról. Az aranyozott felület szépen illeszkedik az eredeti környezetbe, ezért megőriztem.

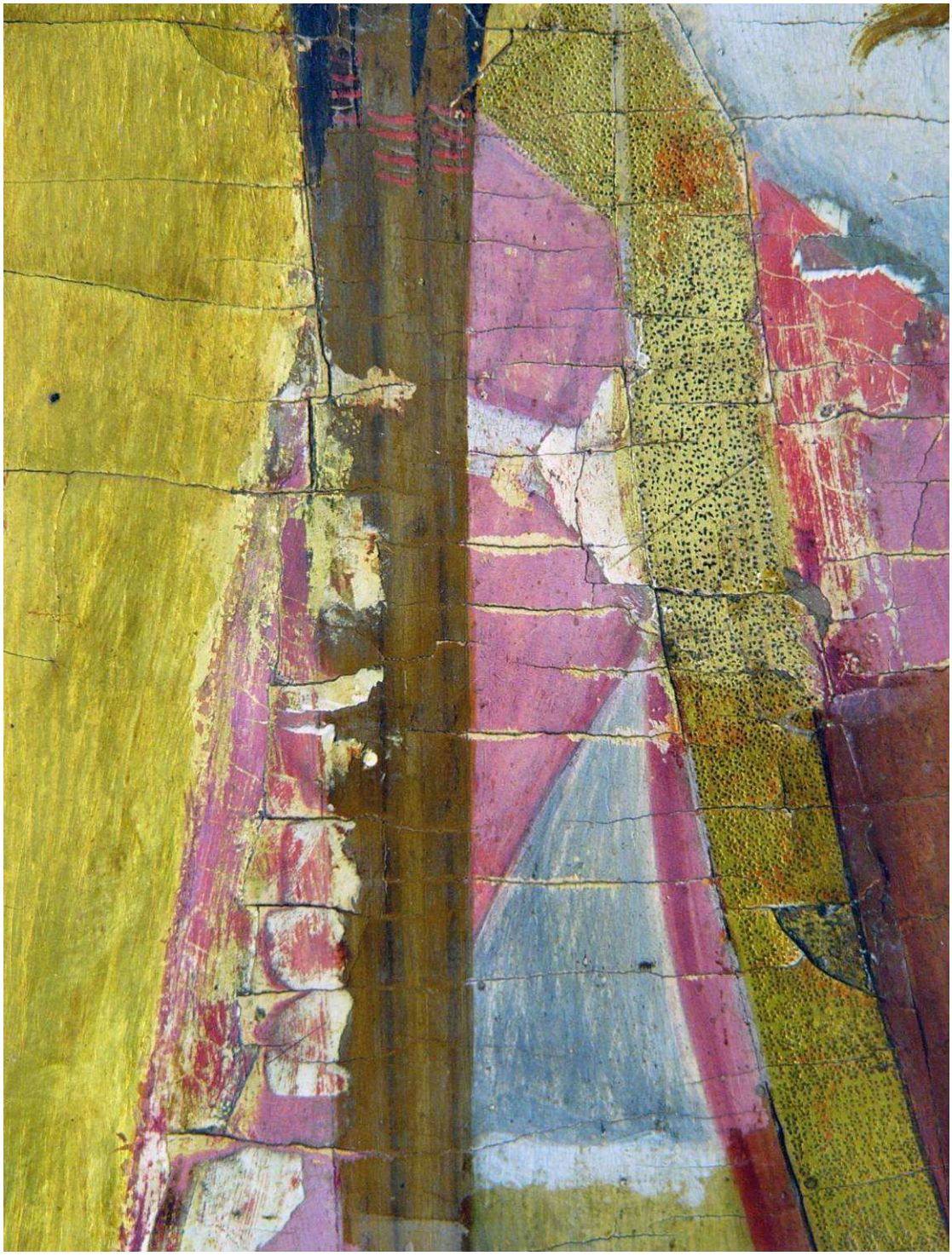

Tisztítás és feltárás. A bal szélen az aranyozás nagy területét nem érintik a jellegzetes vízszintes repedések, itt egy nagyobb sérülés kiegészítése történt.

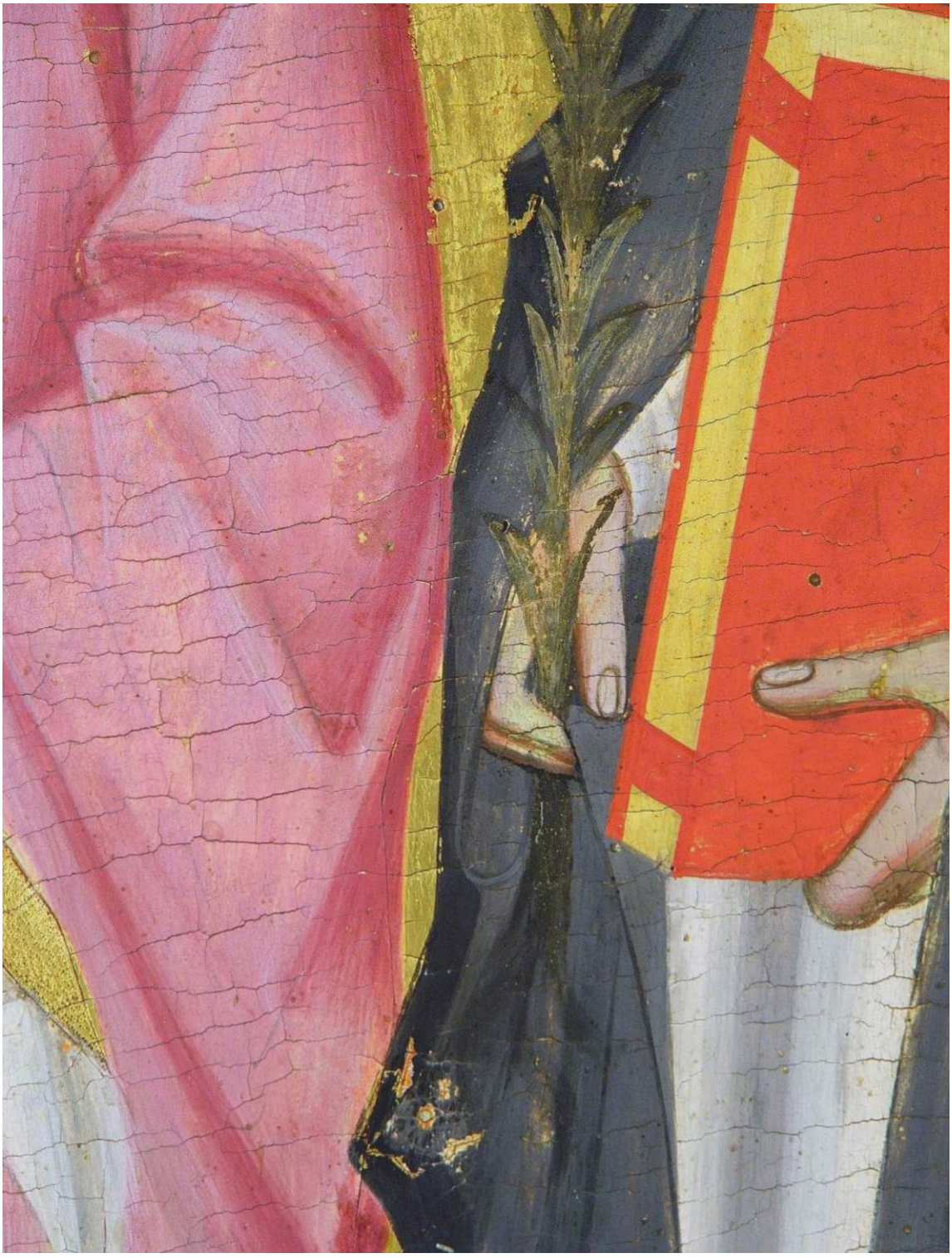

Feltárt, megtisztított festmény részlete.
Szent Domonkos a köpenyét fogja ujjaival, a liliomot később illesztették a tenyerébe.

Feltárt állapot.
A trecento kép eredeti színhangulatában tárulkozik elénk.
Kopott, sérült és meglepően ép felületeket láthatunk.

Ahol csak az alapozás hiányzik, láthatóvá válik a vászon aláragasztás.

A jobboldali sarok sérülései.

A jobb oldali alsó sarok sérülését a faanyag kiegészítésétől kiindulva az alapozáson és a festékréteg pótlásán keresztül fel kellett építeni.

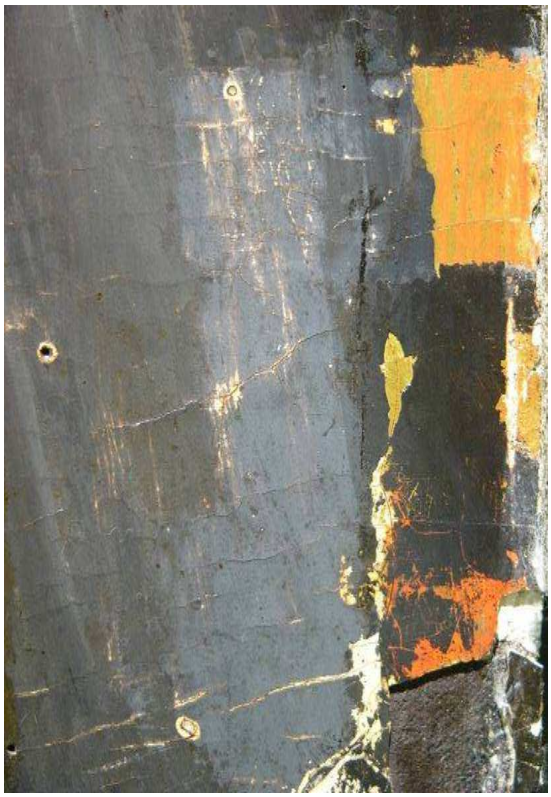

A fotó a festmény jobb alsó negyedét mutatja feltárás közben, előkerül a kopott festékréteg és a töredékes aranyozott felület.

Az alapozás hiányait követően a retusált festékfelület adja meg az eredetihez legközelebb álló esztétikai élményt.

A fatábla toldásánál elvált, kipergett aranyozott felület az eredeti készítés-technikának megfelelően került kiegészítésre.

Szent Sebestyén alakja helyreállítás után.

Szent Domonkos alakja restaurálás után.

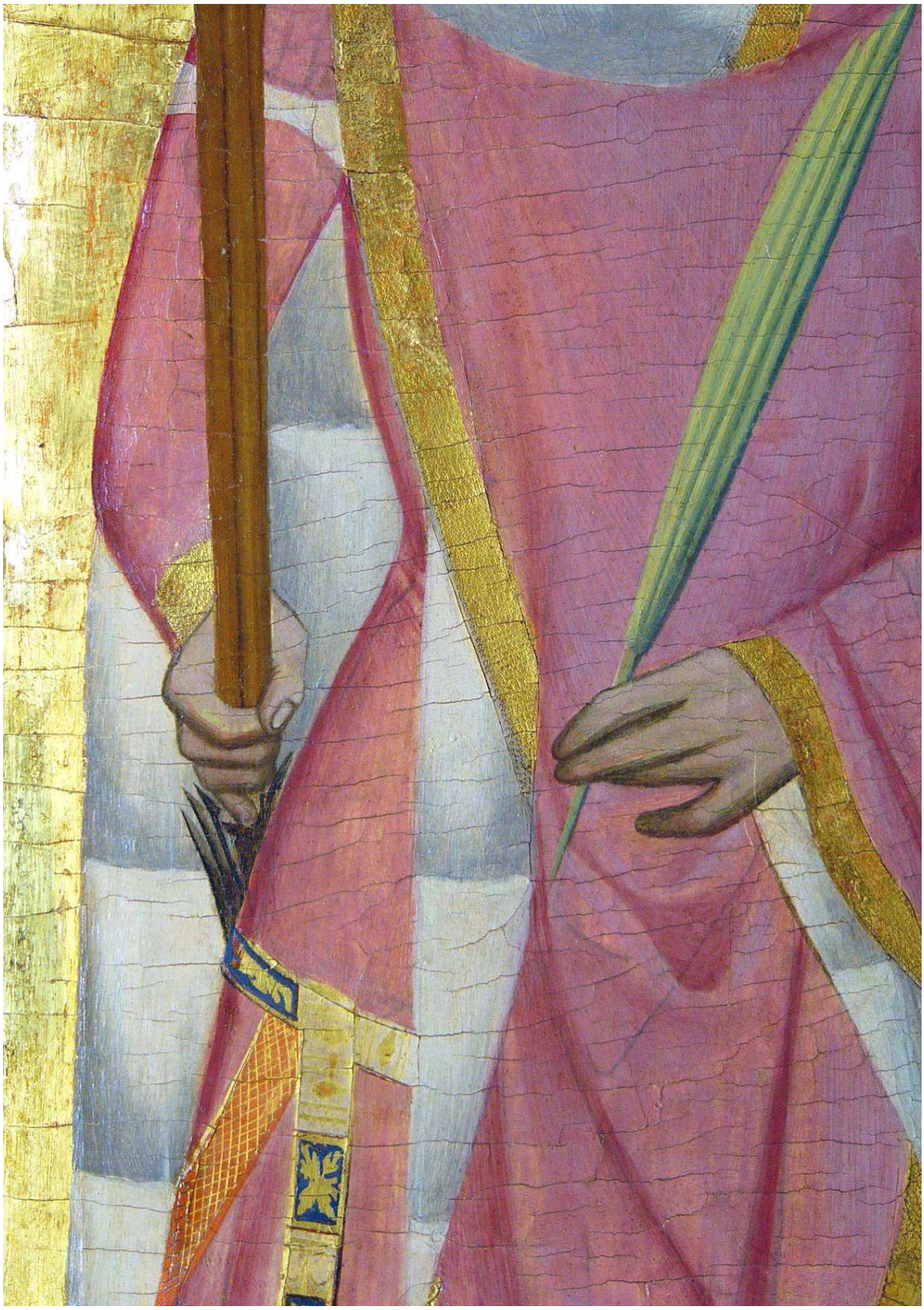

Közeli felvétel restaurálás után. A tempera felület alól előtűnnek az alárajzok.

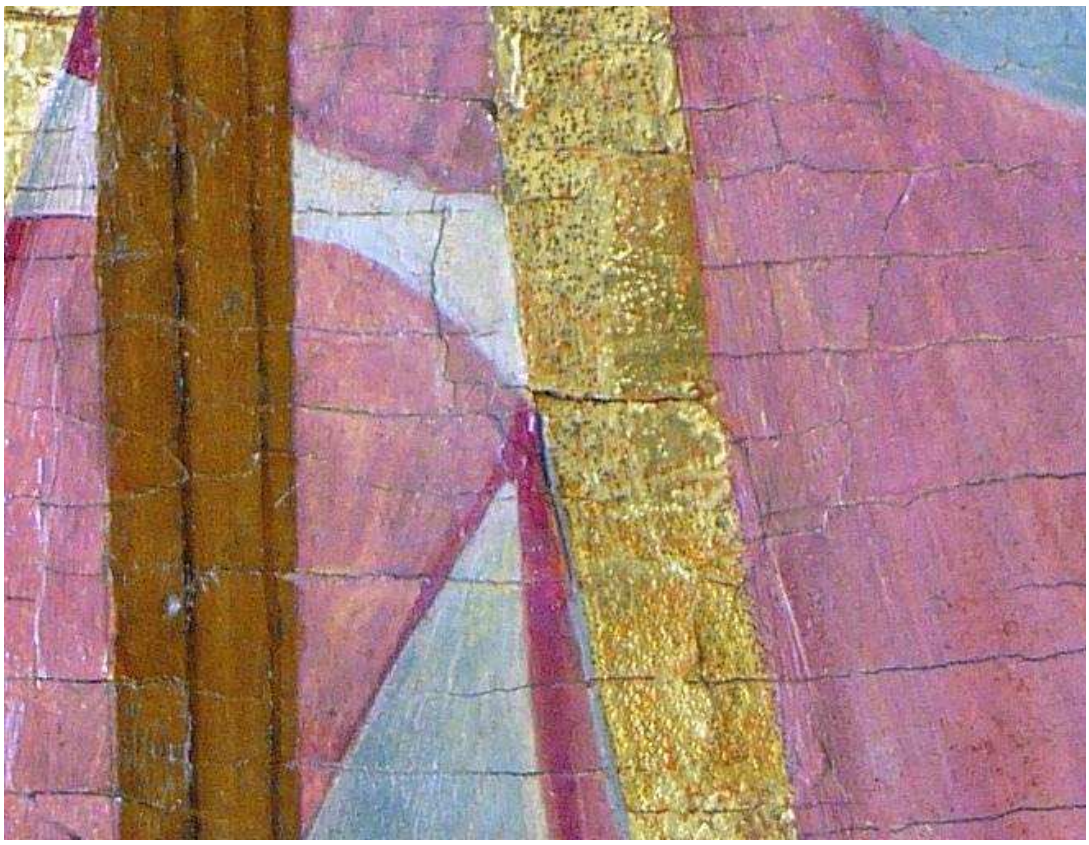

Részlet, restaurálás előtt és után.

A restaurált festmény.